



Wat de bewoners van hun streek vinden, dat is belangrijk. Hun blik op toekomstige ontwikkelingen helpt de gemeente. Een proef wees uit dat het goed werkt om samen vast te stellen wat de kwaliteit van de omgeving is. Dat kunnen gemeenten mooi gebruiken in hun omgevingsvisie.

MIRJAM KOEDOOT, EDWIN RAAP, WANNE ROETEMEIJER & DERK JAN STOBBELAAR

De deelnemers aan de proef bezochten gezamenlijk per fiets de plekken in de streek

Houd het open boerenland open. Bouw schuren liever op de overgang van open naar dicht landschap. Bewoners hebben vaak een scherpe kijk op hun omgeving. Handig voor een gemeente om de toekomst van de streek te bepalen. Het landschap hoort een duidelijke plek te krijgen in de omgevingsvisies die gemeenten gaan vaststellen. Om hen hierbij te ondersteunen heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een handreiking laten maken. Daarin wordt helder en stapsgewijs uitgelegd hoe gemeenten het aan kunnen pakken. De handreiking is geschreven in het licht van de *Omgevingswet*, die volgens planning vanaf 1 januari 2021 van kracht zal zijn. Met de nieuwe wet verandert er veel in de erfgoedwereld. Gemeenten en provincies zijn verplicht om een omgevingsvisie op te stellen, waarin staat aangegeven hoe zij omgaan met de leefomgeving. Daarnaast schrijft de wet voor dat bewoners meewerken aan het maken van die visie. Het resultaat hoort een integrale visie te zijn, waarin allerlei waardevolle zaken aan bod komen, zoals cultureel erfgoed. Hoe voer je dit als gemeente uit? Hoe kom je te weten wat de bewoners waardevol vinden? De handreiking is gebaseerd op ervaringen

die zijn opgedaan met bewoners van vier dorpen. Het gaat om Heiloo in Noord-Holland, Notter-Zuna in Overijssel, Ruinerwold-Koekange in Drenthe en Ittervoort in Limburg.

Het landschap van de toekomst

De dorpsbewoners keken welke waarde de streek voor hen heeft en hoe die in de ontwikkeling benut kan worden. De proef is een mooi voorbeeld van een integrale manier van werken en van bewonersparticipatie. Daarbij is cultureel erfgoed ingezet voor de inrichting van het landschap van de toekomst. Met ondersteuning van de Rijksdienst is de proef uitgevoerd door de stichting Landschap Noord-Holland, Bureau Roetemeijer, Bureau Mirjam Koedoot en hogeschool Van Hall Larenstein, in samenwerking met provinciale landschapsbeheerders. Een belangrijk onderdeel van de proef was het opstellen van een landschapsbiografie. Zo'n biografie beschrijft de levensloop van een gebied en hoe het verleden er tegenwoordig nog in doorwerkt. De inrichting van het dal rond Ittervoort bijvoorbeeld is voor een belangrijk deel gevormd door enkele beken die er doorheen stromen. Aan de beken bouwden de Limburgers dorpen en water-

Cultuurlandschap in de omgevingsvisies

De blik

molens, en hun loop bepaalde waar de wegen, bruggen en grachten kwamen. Inmiddels dienen de beken vooral om water af te voeren en zijn ze daar zo efficiënt mogelijk op ingericht. De bewoners van de vier dorpen leverden hun kennis van de omgeving aan en speelden ook verder in het proces een grote rol. Zij vertelden over plekken die speciale betekenis voor hen hebben en die zijn per fiets bezocht. Dit leidde tot mooie discussies. Daarin ontstond er zowel een toenemend begrip voor elkaars belangen en dilemma's als een gedeelde waardering voor het landschap. De bewoners van Ittervoort spraken de wens uit om de bekenstructuur tot ruggengraat van nieuwe ontwikkelingen te maken. Daarbij kunnen natuurontwikkeling, waterberging, leefbaarheid en recreatie hand in hand gaan.



die speciale betekenis voor hen hebben

FOTO MIRIAM KOEDOOT



FOTO MIRIAM KOEDOOT

Fietsende deelnemers in de buurt van Notter-Zuna



FOTO RCE, EDWIN RAAP

Een open blik over het boerenland kan een kwaliteit van de omgeving zijn

Ze vonden dat er nieuwe
houtwallen aangeplant
zouden mogen worden

van de bewoners

De identiteit van de streek

De resultaten zijn tot een landschapsbiografie verwerkt. En de vraag wat de karakteristieken van de vier gebieden zijn, is samen met de deelnemers beantwoord. Deze vormen als het ware de identiteit van de streek. In Notter-Zuna bleek dat de bewoners vooral de typische zandweggetjes, de bossen en de open essen gezichtsbepalend vonden. Ook vonden ze dat het beheer van de houtwallen geïntensiveerd zou mogen worden. En dat er nieuwe aangeplant zouden mogen worden om de kwaliteit van het landschap te verhogen. Uit die karakteristieken en de te verwachten ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld recreatie, vervoer en energie ontstonden ontwikkelingsprincipes. Zo is bij Heiloo het contrast tussen

de beboste duinen en het open land vol akkers en weiden belangrijk. Het principe dat hieruit voortvloeide, is om nieuwe agrarische bebouwing zoals schuren niet midden in het boerenland te plaatsen, maar zo dicht mogelijk bij de duinen. Op die manier blijft de openheid van het gebied gewaarborgd. Er ontstonden mooie gesprekken over de principes. Tot hoever mag de landbouw zich ontwikkelen? Is er een grens aan wat kan of wat bewoners mogen verwachten? In Ruinerwold-Koekange kwam bijvoorbeeld naar voren dat de deelnemers kennis misten over het onderhoud van de karakteristieke singels van bomen en struiken. Zij stelden voor dat de provinciale landschapsbeheerders daar cursussen over gaven. Een goed idee. Het ging er in de

proef om te laten zien dat samen een landschapsbiografie maken en deze uitwerken in kwaliteiten en ontwikkelingsprincipes een goed middel is om tot een omgevingsvisie te komen. Aan de gemeente is het vervolgens om in de visie keuzes te maken. Drie van de vier deelnemende gemeenten hebben toegezegd om de resultaten en de aanpak mee te nemen bij het opstellen van de omgevingsvisie. De aanpak heeft ze ervan overtuigd dat deze vorm van participatie werkt. ☒

Mirjam Koedoot, zelfstandig projectleider, Edwin Raap, specialist cultuurlandschap bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Wanne Roetemeijer, zelfstandig onderzoeker, en Derk Jan Stobbelaar, lector Duurzaam Landschapsbeheer op hogeschool Van Hall Larenstein, coördineerden deze proef en schreven de handreiking, info@mirjamkoedoot.nl, e.raap@cultureelerfgoed.nl, wanne@bureauroetemeijer.nl & derkjan.stobbelaar@hvhl.nl. Gratis download van de handreiking 'Landschap en participatie in de gemeentelijke omgevingsvisie' via www.cultureelerfgoed.nl.

